

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

um, distin-
ctum tamen
numero.

nostra comparatione eiusmodi omniura conclu-
sionum, vna quedam species infima constituenda
sit. Puro tamen valde probabile, sicut ex diuersis
conclusionibus generantur diuersi assensus nume-
ro: ita etiam diuersos habitus numero comparari,
quorum quiuis suam peculiarem conclusionem res-
piciat. Quando enim accidentia essentialia respec-
tum habent ad extrinseca, vt huiusmodi habitus ad
distinctas conclusiones habent, nullum est incom-
modum distincta numero accidentia eiusdem spe-
ciei simul in eodem subiecto coherere: quoniam li-
cet ex subiecto non habeant quod distinguantur,
distinguuntur tamen per respectum ad diuersa extrin-
seca, vt s. Metaphysica ostensum est.

Assensus ex
habitu Theo-
logico quae-
do distinctus
sit specie ad
assensus ex
habitu alia-
rum conclu-
sionum.

Non immerito dictum est haecenus, assensus, at-
que adeo etiam habitus, conclusionum omnium, esse
vnius speciei infimae, quando ex solis reuelatis
deducuntur, quia si simul accedat medium de-
monstratum ad probandam aliquam eiusmodi
conclusionem, comparabitur scientia supernaturalis
specie distincta, vt supra dictum est: tum etiam
quia satis probabile est, quando conclusio aliqua
in Theologia deducitur simul ex aliqua reuelata,
& alia euidenter cognita lumine naturali, gene-
rari assensum, & habitum distinctum specie, pro-
pter concurrum illum assensus naturalis alterius
praemissae.

Fidei super-
naturalis
actus gene-
rat habitum
fidei natura-
lem.

Illud hoc loco obseruandum est, ex actibus fidei
supernaturalibus gigni habitus naturales credendi,
perinde atque ex actibus naturalibus credendi
eandem enuntiationes, iidem ipsi gignerentur, vt r.
2. q. 1. art. 4. ostendimus. Ratio est, quoniam actus
credendi naturales, eminenter continentur in su-
pernaturalibus, & ob eam causam supernaturales
actus producunt effectum, quem naturales produ-
xissent. Quare eiusmodi habitus naturalis circa ea,
quae ad fidem pertinent, permanet in eo homine,
qui, cum antea esset Catholicus, fidem per haeresim
amittit.

ARTICVLVS IV.

Quae scientia, notitiaue practica sit, & quae
speculatiua, quid item
sit Praxis.

DISPUTATIO I.

Notitia pra-
ctica quid.

NIEQVAM quaestionem hoc loco a
Diuo Thoma propositam examinemus,
operapretium erit explicare tria illa, quae
proposita sunt. Quod ergo attinet ad primum & se-
cundum, illa notitia practica dicitur, quae ei, in quo
est, praescribendo certam rationem ac regulas, osten-
dit modum operandi. Vnde si quis eam habeat, fa-
cultatem quamdam ad operandum habet, qua po-
tentiae executrices ad executionem operis diri-
guntur. Ordinatur vero in rebus creatis suapte
natura ad operationem, vt ad finem. Quae admo-
dum enim visus collatus est ab autore naturae ad vi-
dendum, & intellectus, ad intelligendum: ita huius-
modi notitia collata est per intellectum, & species
intelligibiles, gratia operandi, dirigendique volun-
tatem, & alias potentias executrices voluntatis im-
perio subiectas, in suis operationibus.

Si creata sit
ordinatur
suapte natu-
ra ad opera-
tionem.

Diuina non
ordinatur ad
operationem,
sed solum
praescribunt

Diximus, in rebus creatis suapte natura ordinari
ad opus tamquam ad finem: quoniam in Deo ars at-
que notitia practica, qua condidit vniuersa, non or-
dinatur ad opus, vt ad finem: cum nihil existens for-

maliter in Deo, ordinetur ad aliud tamquam ad fi-
nem. Discrimen ergo illud, quod conuenit tradi
inter notitiam practicam & speculatiuam, quod illa
suapte natura ordinetur ad opus, vt ad finem, haec
verò minimè, intelligendum est solum de notitiis
creatis: ratio enim notitiae practicae, vt comprehen-
dit tam creatam, quam increatam, in eo sita est, quod
ostendat modum operandi, praescribendo regulas
& rationem operandi ei, in quo est, ac proinde diri-
gendo potentiam, vel potentias illius in suis ope-
rationibus. Notitia verò speculatiua est, quae non ita
praescribit, & ostendit modum operandi ei, in quo
est. Vnde neque in creaturis ordinatur suapte natu-
ra ad opus tamquam ad finem, sed solum est sui ob-
iecti perceptio, & contemplatio.

modum ope-
randi.

Notitia spe-
culatiua
quid.

Conditioes
vt notitia
practica sit.

Ex dictis intelliges, ad notitiam practicam requi-
ri in primis, vt obiectum suapte natura sit operabi-
le ab eo, in quo est talis notitia. Quare notitia, qua
Socrates cognosceret modum, quo planta progred-
itur in fabricanda rosa, vt scilicet prius radicibus
attrahat, fugatque humorem, deinde concoquat, ap-
teque disponat, ac tandem florem ipsum proferat,
edatque in lucem, non est in Socrate notitia pra-
ctica, sed speculatiua. Deinde vt notitia sit practica,
non satis est, quod obiectum sit operabile ab eo, in
quo est talis notitia, sed praeter id, opus est, vt sit
operabile notitia dirigente potentiam ad eandem
operationem: vnde notitia, qua cognosco modum
& progressum operandi, quo mea facultas nutriendi
meum corpus nutrit atque auget, concoquendo
prius nutrimentum in stomacho; deinde trahendo
ad hepar, &c. non est practica, sed speculatiua.
Quod si Deus subiceret virtutem nutriendi, quam
habeo, imperio meae voluntatis, ita vt ad ipsius nu-
tum augetur, nutriréque corpus: haec eadem notitia,
qua scio modum, quem talis potentia seruare debet
ad efficiendam nutritionem, iam in me ratio-
nem notitiae practicae haberet: esset enim ars effi-
ciendi nutritionem, ad imperium voluntatis virtu-
tem nutriendi dirigens.

Practica sit.

Gregory sen-
tentia reuici-
tur.

Quare reicienda est sententia Gregorij q. 5. pro-
logi art. 2. asserentis, non esse necesse ad notitiam
practicam, vt obiectum sit operabile ab eo, in quo
est talis notitia, sed satis esse, si notitia regulas ope-
randi praescribat. Regulae namque, quas natura ser-
uat in suis operationibus, posita in intellectu meo
non habent rationem notitiae practicae: quandoquid-
em in intellectu meo suapte natura non ordinan-
tur ad dirigendam potentiam quo ad suam ope-
rationem: requiritur ergo, vt praescribat regulas ope-
randi id, quod suapte natura est operabile ab eodem
subiecto, non quocumque modo, sed notitia ipsa
dirigente potentiam in talem operationem: alio-
quin, si suapte natura in tali subiecto non ordina-
bitur ad opus, erit pura obiecti speculatio. Dixi: id
quod suapte natura est operabile ab eodem subie-
cto, &c. quoniam satis est, si suapte natura sit ope-
rabilis: licet propter aliquod impedimentum, subie-
ctum non possit illud operari: ars enim saltandi in
claudio habet rationem notitiae practicae, qui tamen
saltare non potest. Argumenta verò Gregorij loco
citato proposita, quae breuitatis gratia omisimus, fa-
cile ex dictis dissolui poterunt.

Illud tamen hoc loco obiter notandum est cum
Diuo Thoma quaest. 14. de veritate, articulo quar-
to, vt notitia aliqua simpliciter sit practica requiri,
vt formaliter dicat de opere faciend, sitque regu-
la operandi, vt sunt istae, Deus est colendus: huic, vel
illi morbo hoc, vel illud medicamentum est adhibendum:
materies haec, vel illa ratione ad constructionem domus
aprandu

aptanda est: quae namque notitia formaliter nihil dicitur de opere faciendo, etiam si inde facile colligatur, aut intelligatur modus & regula operandi, formaliter non est notitia practica, sed speculativa, quales sunt istae: *Deus est prima causa, summum bonum, a quo in nos bona cuncta procedunt*: unde inferitur, ergo Deus est colendus: *crastina die propter certum quandam astrorum aspectum, erunt venti & tempestates in mari*: unde peritus nauta, qui simul est astrologus, colligit, ergo non est ea die navigandum: *domus est regumentum confectum ad propulsandas temporum iniurias*: ex quo facile intelligitur, quo pacto singulae partes sint construenda. Hinc etiam facile licet colligere, philosophiae morali multas esse admixtas conclusiones atque notitias speculativas, quae formaliter nihil de opere faciendo praescribunt. Haec de 1. & 2. eorum, quae sunt initio disputationis proposita.

Philosophia moralis conclusiones est notitia speculativa sans admixta

Praxis quid.

Quod verò attinet ad tertium, praxis Graecè idem est, quod Latine operatio, seu actio. In proposita tamen disputatione solum sumitur pro ea actione, quae per notitiam practicam dirigitur, quaeque est ipsius obiectum. Unde merito dici potest, actio directa per notitiam practicam, si eam breviter velimus describere.

Scito de praxi sententia.

Dubitari tamen potest hoc loco. Vtrum aliqua operatio intellectus sit dicenda praxis. Scotus quaestione ultima prologi, defendit partem negantem, à quo eo in loco praxis definitur, esse actus alterius potentia ab intellectu, naturaliter posteriori intellectione, naturalis elici conformiter rationi rectae, ut sit rectus: atque idem clarè repetit inferius. Eandem sententiam innuunt D. Thomas 1. 2. q. 57. art. 1. ad 1. & Cajetanus ibidem, atque Durandus q. 6. prologi art. 1. In eandem inclinatur etiam Scotus q. 4. proemij in Dialecticam.

Pro hac sententia non video efficacius aliud argumentum, quam commune illud dictum, nempe intellectum extensione fieri practicum: quod intelligi solet de extensione, qua dicitur extendi, cum praxim dicitur, dirigitive. Cum enim intellectum se extendere, non sit aliud, quam extra se tendere, si necesse est, ut sese extendat ad hoc ut praxim dicat, practice fiat, profectò praxis semper erit extra intellectum, ac proinde nulla operatio intellectus praxis esse poterit.

Impugnatio. Praxis esse potest operatio intellectus.

Contraria pars nihilominus est proculdubio asserenda cum Gregorio 5. q. prologi art. 1. Gabriele ibidem q. 10. & plerisque aliis, neque ab hac nostra sententia diffidet Capreolus 2. q. prologi conclusione 4. & ad argumenta contra eandem conclusionem, si rectè expendatur. Probatum igitur potest haec sententia primò, quia omnis actus virtutis moralis est verè praxis, sed actus speculandi adhibitis debitis circumstantiis est actus virtutis moralis, non secus atque actus dandi eleemosynam: ergo sicut hic est praxis, ita etiam ille alius actus speculandi. Maior probatur; quia scientia moralis, quatenus differit de actibus virtutum moralium, practica est: ergo actus virtutum moralium praxes sunt: scientia enim dicitur practica ab obiecto, nimirum à praxi. Minor similiter probatur, quia quemadmodum actus dandi eleemosynam imperatur à voluntate per virtutem misericordiae, ita & actus speculandi adiunctis debitis circumstantiis, imperatur à voluntate per virtutem quandam, quae studiositas nuncupari solet, & virtus moralis est, ut 1. 2. visum est: neque aliter collatio externa eleemosynae imperata à voluntate, est actus misericordiae, quam actus speculandi imperatus à voluntate concurrentibus debitis cir-

cumstantiis sit actus virtutis studiositatis. Adde, utrumque actum à prudentia dirigi, quae practica est, & circa praxim necessariò verificari debet: quare non minus speculatio, de qua est sermo, praxis est, quam actus eleemosynae collocandi.

Secundò, sicut intellectus potest per artem & prudentiam ostendere & praescribere regulas operandi ad imperium voluntatis, actiones aliarum potentiarum, quae imperio voluntatis subduntur: ita per artem & prudentiam potest sibi ipsi praescribere regulas operandi suas proprias actiones, quae imperio voluntatis subduntur: quo pacto per artem conficiendi syllogismum sibi praescribere solet regulas & modum quo fieri debet, ut rectè concludat: & per prudentiam sibi constituere potest, quo tempore, & quantum, & quibus de rebus speculandum sit: ergo sicut actiones aliarum potentiarum, quando ita diriguntur, sunt praxes, & notitiae quibus diriguntur sunt practicae: ita actiones intellectus eodem modo directae erunt praxes, & notitiae, quibus diriguntur, erunt practicae.

Responsio Scoti.

Ad hoc argumentum in hunc modum responderet Scotus: licet operatio intellectus, quando ita dirigatur, sit quodam modo praxis, simpliciter tamen & absolute non est praxis: quia praxis, ut ait, distinguitur contra speculationem: unde cum omnis operatio intellectus sit speculatio, nulla simpliciter erit praxis.

Impugnatio.

Haec tamen solutio ex duobus capitibus peccat: primò quòd dicat, praxim distingui contra speculationem: speculatio enim non distinguitur contra praxim, sed contra notitiam practicam: unde licet notitia speculativa, quae talis, non possit esse notitia practica, potest tamen esse praxis per comparationem ad aliam notitiam praecedentem, à qua, ut per imperium voluntatis fiat, dirigatur. Sicut enim largitio eleemosynae, permanens largitio eleemosynae, sortitur rationem praxis, quatenus dirigatur per dictamen prudentiae: ita speculatio, permanens speculatio, sortitur rationem praxis, quatenus per aliam notitiam practicam dirigatur. Peccat secundò quoniam non omnis operatio intellectus est speculatio, si nomine speculationis notitiam speculativam intelligat: sed quaedam sunt speculationes, quaedam verò inter notitias practicas connumerantur.

Reicienda est ergo definitio praxis tradita ab Scoto, non solum quia non omnis praxis est alterius potentiae ab intellectu, sed etiam quia non comprehendit omnem praxim: cum non complectatur praxim vitiosam, qualis est odium Dei, & aliae similes, quae non sunt aptae elici conformiter rationi rectae. Commune autem illud dictum, intellectum extensione fieri practicum, negari potest: cum neque sit Aristotelis, neque alterius, cuius auctoritate premamur. Potest etiam dici, intellectum, cum dirigat operationes quae in eo habent rationem praxis, extendere se quodammodo ad actum voluntatis, quatenus proponendo voluntati modum, quo debent fieri, per imperium voluntatis eandem dirigat.

In quo sensu potest admitti intellectum extensione fieri practicum.

Ad praxim necessarium non est, ut sit operatio libera.

Ad id verò, quod peti solet, utrum ad rationem praxis opus sit, ut operatio sit libera? respondendum est, non esse opus: sed sufficere si voluntas moueat ad operationem ex directione intellectus. Quod probari potest primò, quia esto Deus ageret ex necessitate naturae, quod multi affirmant Aristotelem existimasse, adhuc ageret, per intellectum & voluntatem, intellectu ostendente modum operandi, & voluntate exequente iuxta regulas artis

diuinæ, naturæque ageret propter finem; ex directione primæ causæ, vt Aristoteles 2. Physicorum affirmat, ipsūque opus naturæ esset opus intelligentiæ: ergo adhuc opera Dei ad extra haberent rationem praxis comparatione artis diuinæ; & ars diuina haberet rationem notitiæ practicæ comparatione earum. Secundò, quia iudicium, quo beati iudicant Deum, quem clarè conspiciunt, esse totis viribus diligendum, est notitia practica, vt Scotus etiam affirmat in 4. d. 49. q. 1. art. 4. conclusione 5. est enim directiua actus dilectionis: sed huiusmodi dilectio, quæ comparatione talis notitiæ habet rationem praxis, non est libera in beatis, sed naturalis: ergo ad rationem praxis non opus est, vt sit actus liber.

DISPUTATIO II.

Vtrum sacra doctrina sit scientia practica.

Quaestio hæc non solum habet difficultatem in habitibus conclusionum Theologiæ, sed etiam in habitu principiorum: quare quid de vtroque dicendum sit, disputemus oportet. Prætermittam igitur sententiam eorum, qui dicunt Theologiam esse purè speculatiuam, quæ refert Scotus: tum eorum, qui asserunt Theologiam neque esse practicam, neque speculatiuam, quam referunt, & impugnant Durandus & Scotus, tres extant celeberrime sententiæ circa quaestionem propositam.

Scoti & Durandus opinio.

Prima est Scoti, quaestione vltima prologi, asserentis nostram Theologiam esse solum practicam, non verò speculatiuam. Quod si aduersus Scotum obiicias, & Theologia considerari veritates aliquas speculatiuas, vt, *Deum esse trinum in personis, Deum Patrem generare filium, &c.* respondet etiam notitias harum veritatum esse practicas: quia ordinantur ad dirigendam dilectionem voluntatis nostræ erga Deum: vt feratur in tres personas, & non in vnam solum, & vt tendat in Filium vt genitum, & in Patrem vt personam generantem. In eadem sententia sicut Aureolus apud Capreolum 2. q. prologi, in argumentis contra sextam conclusionem, & Durandus quaestione 6. licet Durandus loquatur de Theologia pro habitu eorum, quæ in Scriptura sacra continentur.

Gregorij & Gabrielis opinio.

Secunda est Gregorij 5. q. prologi, Gabrielis q. 12. & aliorum nominalium, asserentium Theologiam quo ad nonnullas notitias, seu habitus esse practicam, quo ad alias verò esse speculatiuam. Cæterum cum existiment, non solum notitiam practicam ab speculatiua specie distingui, sed etiam diuersarum conclusionum eiusdem integræ scientiæ, habitus, & actus esse specie distinctos, dicunt Theologiam non continere vnum habitum specie, sed multos specie distinctos.

D. Thomæ opinio.

Tertia est D. Thomæ hoc loco asserentis, Theologiam esse vnum habitum, non solum specie, sed etiam numero in vnoquoque intellectu, eumque nihilominus esse simul practicam, & speculatiuam. Eandem defendunt Caieranus hoc loco, Capreolus 2. q. prologi, ad argumenta contra sextam conclusionem, & Siluester in conflat. quaest. 1. art. 13.

Prima conclusio. De habitibus principiorum Theologiæ.

Sit igitur 1. conclusio. Habitus principiorum Theologiæ, nimirum fides, vnus est vnitare specifica, atque vna simplex qualitas comparatione omnium, quæ fide tenentur: idemque nihilominus practicus simul & speculatiuus est. Prior pars, nempe

A habitum fidei vnum esse vnitare specificam, & vnam simplicem qualitatem, ab omnibus admittitur, & patet ex dictis articulo præcedenti, disputatione vltima. Posterior verò probatur primò, quia habitus dicitur practicus aut speculatiuus ab actu, ad quem eliciendum inclinatur: si enim inclinatur ad actum & notitiam practicam, dicitur practicus: si verò ad actum & notitiam speculatiuam, dicitur speculatiuus: sed fides inclinatur ad quosdam actus practicos, quales sunt hi assensus: *peccata leuialia consuetudina sunt, vt salutem consequamur: illicitum est uxorem dimittere excepta fornicationis causa, &c.* ad quosdam speculatiuos, cuius generis sunt isti: *Deus est trinus & vnus: Pater generat Filium*: hos enim speculatiuos esse, & illos practicos constare ex explicationibus notitiæ practicæ & speculatiuæ disputatione præcedenti traditis: ergo fides simul est habitus practicus & speculatiuus. Confirmatur deinde, quia intellectus vnus numero existens, qua ratione elicit actus practicos, dicitur intellectus practicus: & qua ratione elicit actus speculatiuos, dicitur intellectus speculatiuus: ergo pari ratione fides, quatenus elicit actus practicos, ad eosque inclinatur, dicitur habitus practicus: quatenus verò elicit actus speculatiuos, ad eosque inclinatur, dicitur habitus speculatiuus.

Secunda conclusio. Assensus fidei, quibus principiis Theologiæ assentimur, omnes sunt eiusdem speciei: inter eos verò quidam sunt practici, quidam speculatiui: nullus tamen est simul practicus & speculatiuus. Prima pars ostensa fuit articulo præcedenti, disputatione vltima. Secunda verò patet exemplis adductis in probatione præcedenti conclusionis. Tertia probatur, quia cum diuersarum complexionum sint in nobis distincti assensus in hac vita, vtique de quouis assensu fidei, verum erit dicere, rationem & regulas operandi ab eo præscribi, aut non præscribi: si detur primum, erit practicus, & non speculatiuus: si secundum, erit speculatiuus, & non practicus: ergo nullus assensus fidei, principiorumve Theologiæ, erit simul practicus & speculatiuus.

Tertia conclusio. Assensus conclusionum Theologiæ omnes, aut ferè omnes, sunt eiusdem speciei: inter eos verò quidam sunt practici, quidam speculatiui: nullus tamen simul est practicus & speculatiuus. Prima pars probata est articulo præcedenti disputatione vltima. Secunda ita ostendi potest. Nam assensus huius conclusionis, *in Deo sunt quatuor relationes reales*, est speculatiuus: quæ à Theologo in hunc modum deducitur. *In Deo sunt tres persona relatiua, vt fides docet, Pater scilicet, Filius, & Spiritus sanctus: hæc autem personarum distinctio, nec esse, nec intelligi potest, nisi in Deo sint quatuor relationes reales, nempe paternitas, filiatio, spiratio actiua, & spiratio passiuæ: ergo in Deo sunt quatuor relationes reales.* Assensus verò huius alterius, *adulterium illicitum est sub reatu culpa leuialis*, est practicus: quam sic colligit Theologus. *Quod excludit à regno Dei, illicitum est sub reatu culpa leuialis: adulterium excludit à regno Dei, vt patet ex illo Pauli 1. ad Corint. 6. adulteri regnum Dei non possidebunt: ergo illicitum est sub reatu leuialis culpa.* Tertia pars eodem modo potest probari, quo tertiam partem conclusionis præcedentis confirmauimus.

Quarta conclusio. Quod de assensibus conclusionum Theologiæ præcedente conclusione statuimus, idem quoque de habitibus Theologicis earum sentiendum est: nam omnes, aut ferè omnes, sunt eiusdem speciei: eorum verò quidam practici, quidam

Secunda conclusio, de assensibus fidei.

Tertia conclusio, de assensibus conclusionum Theologiæ.

Quarta conclusio, de habitibus Theologicis.

dam speculatiui sunt, nullus tamen simul est practicus & speculatiuus: tamen qui cum D. Thoma existimaret omnium conclusionum esse vnum habitum numero, facile defenderet, eum esse simul practicum & speculatiuum. Prima pars probata fuit articulo precedente: disputatione vltima. Secunda vero & tertia probatur, quia habitus dicitur practicus, aut speculatiuus ab actibus ad quem inclinatur: cum ergo assensuum conclusionum Theologicarum quidam sint practici, & quidam speculatiui, nullusque simul sit practicus & speculatiuus, vt conclusionem precedente visum est: consequens est, vt si distinctarum conclusionum sint distincti numero habitus, quidam inter eos sint practici, & quidam speculatiui, nullusque simul sit practicus & speculatiuus. Quarta denique pars probatur, quia sicut habitus fidei, vnus numero permanens, est simul practicus & speculatiuus comparatione diuersorum assensuum principiorum Theologiae, vt supra diximus: ita qui existimaret esse vnum habitum numero omnium conclusionum Theologicarum, dicere posset, esse simul practicum & speculatiuum comparatione assensuum diuersarum conclusionum: maxime cum ratione vnus partis deberet inclinare ad vnam conclusionem, & ratione alterius ad aliam: quod tamen non concedimus in habitu fidei, vt 1. 2. q. 67. articulo 3. diximus.

Obiicitur.

Quod si quis aduersus haec tenet dicta sic obicitur: practicum & speculatiuum specie distinguuntur: vnde Aristoteles 6. Metaphysicorum cap. 1. distinguit scientias speculatiuas a practicis, quasi sint distinctae specie: ergo non solum falsum est asserere, eundem habitum, aut eandem notitiam numero esse simul practicum, & speculatiuum: sed etiam habitum, aut assensuum eiusdem speciei, quosdam esse practicos, quosdam vero speculatiuos.

Practicum & speculatiuum non sunt differentia per se diuersitates scientiarum, sed per accidentia.

Pro solutione argumenti obseruandum est in primis, practicum & speculatiuum non esse differentias per se & essentiales scientiarum aut notitiarum, sed esse tantum differentias accidentarias: quod Capreolus affirmat 2. q. prologi ad argumenta contra sextam conclusionem. Potestque probari. Primo, quia in Deo vnica simplicissima scientia, seu notitia, qua se, & modum fabricandi res creatas cognoscit, est simul practica & speculatiua: qua ratione quidem est cognitio naturae diuinae, est speculatiua: qua ratione vero est cognitio modi fabricandi res creatas, est practica. Secundo, quia visio beatifica, qua beati simul intuentur diuinam essentiam, & iudicant eandem esse sibi totis viribus diligendam, est simul practica & speculatiua: speculatiua quidem, quia ratione est visio Dei: practica vero, quatenus per eam iudicant Deum esse totis viribus diligendum: cum ergo sit simplicissima, & vnus tantum speciei: sit, vt practicum & speculatiuum non sint differentiae per se & essentiales, sed accidentariae. Tercio, quia vt supra ostendimus, si per possibile vel impossibile, Deus subieceret meam potentiam nutritiuam imperio meae voluntatis, illa eadem notitia, qua modo cognosco modum quem potentia nutritiua seruare debet, vt fiat nutritio & augmentatio, esset in me notitia practica: cum tamen modo sit speculatiua: ergo esse practicum aut speculatiuum, accidentia quaedam sunt, & non differentiae per se & essentiales ipsarum notitiarum. Quarto, quia idem intellectus non solum specie, sed etiam numero, comparatione diuersarum operationum & obiectorum dicitur practicus & speculatiuus: similiterque idem numero habitus fidei, vt ostensum est: ergo esse practicum & specula-

tiuum non sunt differentiae essentiales, sed accidentariae. Postremo, quia notitia dicitur practica, eo quod dirigit ad opus exequendum: speculatiua vero appellatur, si id non praeteresse autem notitiam directricem operis, vel non esse directricem, accidentia quaedam sunt ipsius notitiae: ergo practicum & speculatiuum differentiae accidentariae sunt. Deinde sciendum est, in doctrinis, quas sola naturali industria comparamus, omnes habitus, notitiasque speculatiuas specie distingui a practicis: non quidem ob eam causam, quod speculatiuum & practicum differentiae sint per se eiusmodi habitum & notitiarum: sed quoniam cum scientia naturales a rebus defumantur, distinctarum complexio-num tam iudicia inter se, quam habitus, qui ex ipsis gignuntur, ad diuersas species pertinent: atque idcirco idem iudicium, idemque habitus non solum numero, sed etiam specie non possit se simul extendere ad complexiones practicas & speculatiuas. Cum hoc tamen non pugnat, quod in supernaturalibus (cuius modi sunt scientia Dei, visio beatifica, & tam assensus, quam habitus fidei & Theologiae) idem specie, vel etiam numero iudicium, siue habitus esse simul possit speculatiuus & practicus: eo quod extendere se simul possit ad speculatiuas, & practicas complexiones. Sicut enim ad percipiendum colores & sonos requiruntur sensus externi specie distincti: potentia tamen superior vna & eadem specie, nimirum sensus communis percipit omnia obiecta sensuum externorum: & intellectus praeter haec percipit alia plura, quae, & si sub sensum non cadant, ex rebus tamen sensu perceptis colligere solet: ita licet ad obiecta practica, & speculabilia percipienda requirantur assensus & habitus naturales specie distincti, vnus tamen numero, vel specie assensus aut habitus supernaturalis circa obiectum practicum & speculabile recte versari poterit, si ratio cognoscendi aut assentiendi ad vtrumque se extendat: quo pacto in scientia Dei & visione beatifica se extendit essentia diuina, quae non solum subit ratione speciei intelligibilis, sed etiam est primum obiectum cognitum, eminenter continens practica & speculabilia, & subinde est ratio obiectiua vtraque cognoscendi: similem quoque extensionem in fide, & Theologia habet diuina reuelatio, quae est ratio immediata assentiendi per fidem, tam practicis quam speculabilibus, & mediata assentiendi conclusionibus Theologiae, quae ex reuelatis deducuntur.

In scientiis sola iudicio natura comparatis per accidens forma per scientiam aut notitiam practica specie distinguitur a speculatiua.

Ad argumentum ergo propositum negandum est, practicum & speculatiuum differre semper inter se specie: licet in scientiis naturalibus, practicae scientiae semper ab speculatiuis specie distinguantur, vt supra ostendimus. Vnde non pugnat nobiscum Aristoteles, dum scientias practicas naturales ab speculatiuis specie distinguit.

Solutio obiectiouis.

Dubium tamen est hoc loco, vtrum Theologia sit formaliter scientia practica & speculatiua, an vero solum virtute & eminenter. Cui quaestioni respondendum est, formaliter esse practicum & speculatiuum. Quod ex eo patet, quia circa quaedam obiecta formaliter dirigit operationem, & circa alia nihil dirigit, sed formaliter est contemplatio obiecti, idemque dicendum est de scientia diuina. Quare cum id, quod formaliter est tale, non dicatur esse eminenter, seu virtute illud idem: non recte censet Caietanus, Theologiam nostram, & scientiam diuinam esse simul eminenter practicas & speculatiuas: nisi forte intelligat, esse eminenter practicas & speculatiuas, non quidem quoad rationem practi-

Responsio.

Theologia nostra dicitur eminenter, seu virtute illud idem: non recte censet Caietanus, Theologiam nostram, & scientiam diuinam esse simul eminenter practicas & speculatiuas: nisi forte intelligat, esse eminenter practicas & speculatiuas, non quidem quoad rationem practi-

Deus qua ratione simul sit formaliter & eminenter intelligens.

eam & speculatiuam, quam habent formaliter, sed quo ad rationem practicam & speculatiuam scientiarum inferiorum. Theologia namque, & scientia diuina eminenter continent Metaphysicam & Philosophiam moralem, & subinde rationem practicam & speculatiuam harum scientiarum. Quomodo etiam Deus per eandem cognitionem non solum formaliter est intelligens, sed etiam eminenter: non tamen est eminenter intelligens quasi suam propriam cognitionem eminenter habeat: sed qua ratione creatam cognitionem in sua increata eminenter continet. Quo etiam modo sol vim calefaciendi habet, tum formaliter, tum eminenter: formaliter quidem suam propriam, hoc est, lucem, eminenter vero vim calefaciendi ignis, hoc est, ignis calorem: lux enim virtute calor est, cum calorem efficiat.

A ex parte, qua cognitio Dei est in se, simpliciter sit speculatiua: simpliciter nuncupanda potius erit speculatiua quam practica. Neque refert, quod cognitionem Dei in se expetere debeamus in hac vita, vt inde alliciamur ad Deum amandum, colendum, eique obtemperandum, vt ea ratione salutem animarum nostrarum, vitamque aeternam consequamur, de quo sine Petrus i. suae canon. cap. i. ait, Reportantes finem fidei vestrae salutem animarum uestrarum: imò vero nec quod Deus ipse ad eundem finem eam nobis reuelauerit: quia huiusmodi finis non est ipsius scientiae in se spectata: cum formaliter nihil de opere praescribat, neque dirigat opus: sed est finis ipsius scientis, atque tradentis disciplinam, iudicium autem de qualibet scientia, ad practicae, ne, an ad speculatiuas pertineat, non ex fine scientis, aut tradentis disciplinam, qui scientiae est extrinsecus, sed ex fine ipsius scientiae in se spectatae est fumendum.

DISPUTATIO. III.

Virum Theologia potius speculatiua, quam practica dicenda sit.

Gregorij, Durandi, & Richardi opinio suadet. Primò.

Cum obensum sit, Theologiam partim esse practicae, partim speculatiuam, disputandum restat, quid horum potius ei conueniat. Gregorius, q. 1. Prologi artic. vlt. existimat, eam esse magis practicae. Quod probat primò, quia in Theologia multo plura principia, & multo plures conclusiones practicae sunt, quam speculatiuae, vt patet legenti Scripturam Sacram, & percurrenti conclusiones, quae ex reuelatis deducuntur.

Ad primum ergo Gregorij argumentum dicendum est, licet id, quod assumit, esset verum loquendo de Theologia quoad totam suam latitudinem, comparatione tamen obiecti praecipui ad quod caetera attributionem habent, & ex quo potissimum scientia iudicanda est vtrum sit practica, an speculatiua, non esse verum.

Secundò.

Secundò, quia Philosophia moralis, licet admisceat, admittatque aliqua ad speculationem suapte parua pertinentia: quia tamen illa ordinantur ad practica documenta, quae vel ex illis deducuntur, vel illis cognitio melius percipiuntur, dicitur nihilominus simpliciter practica, & non speculatiua: sed in Theologia etiam ex aliquibus propositionibus, quae suapte natura sub speculationem cadunt, inferuntur practicae conclusiones, vt ex eo, quod Deus sit summum bonum, prima causa, creator, & gubernator noster, & quod pro nobis ad vnionem hypostaticam assumpserit naturam humanam, rectè inferitur, à nobis esse diligendum, colendum atque omni obsequio prosequendum: ergo Theologia simili modo potius practica, quam speculatiua dicenda erit.

Ad secundum neganda est consequentia, quia philosophia moralis circa obiectum praecipuum est practica, & non speculatiua: admisceat vero speculabilia nonnulla, vt melius intelligantur practica: Theologia vero quoad suum obiectum praecipuum, simpliciter est speculatiua: nec moralia considerat, nisi per attributionem ad obiectum praecipuum.

Tertio.

Confirmatur deinde ex illo Matth. 22. in his duobus mandatis (de dilectione scilicet Dei, & proximi, quae constat esse practica) vniuersa lex pendet & propheta. & 2. ad Timotheum 3. omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est, ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Et Iacob. 1. commendantur non auditores verbi huius doctrinae, sed factores. In eadem sententia sunt Durandus q. 6. Prologi, & Richardus quaest. 4.

Ad primum vero testimonium pro confirmatione adductum, dicendum est primò, in illis duobus mandatis pendere vniuersam legem & prophetas, quo ad moralia quae in lege & prophetis praecipuntur: omnia namque ordinantur ad dilectionem Dei & proximi. Secundò dicendum est, in illis duobus mandatis pendere legem & prophetas: quia illa sunt finis, ad quem à Deo reuelante ordinantur lex & prophetae, & vniuersa Scriptura sacra: idemque esse debet finis noster in sacris literis addiscendis, vt dictum est, hoc tamen non obstat, quominus finis ipsius scientiae in se spectatae quo ad obiectum principale non sit alius, quam contemplatio & cognitio obiecti.

Theologia potius speculatiua quam practica nuncupanda.

Quamuis opinio hæc probabilitate non careat, adprehendum tamen potius est Diuo Thomae hoc loco, qui Theologiam censet potius speculatiuam, quam practicae nuncupandam. Diuum Thomam sequuntur Caietanus hoc loco, Capreolus q. 2. prologi ad argumenta contra sextam conclusionem, Canus 12. de locis capite 2. Adducor autem in hanc sententiam, quia scientia ex obiecto praecipuo, ad quod caetera attributionem habent, est iudicanda: vnde cum obiectum attributionis Theologiae (vt articulo 7. videbimus) sit Deus, & hæc scientia, ea

Ad secundum vero testimonium dicendum est, licet sit utilis ad cum finem cognitio de Deo speculatiua, itemque ad Deum amandum eique omni in re obtemperandum: cum hoc tamen non pugnet, quod quatenus tradit cognitionem praecipui obiecti fidei & Theologiae, in se sit speculatio, & non notitia practica, vt dictum est.

Ad postremum Scripturae locum dicendum, ex eo solum probari, laudem & meritum nostrum non pendere ex cognitione, sed ex adimplatione eorum, quae in sacris literis praecipuntur, quod libenter concedimus.

ARTICVLVS V.

Virum sacra doctrina sit dignior caeteris scientiis.

CONCLUSIO Diui Thomae est. Cum sacra doctrina simul sit speculatiua & practica, qua ratione speculatiua est, omnes disciplinas